

YRITTÄJYYS TURVAA LÄHIPALVELUT KUNTAOHJELMA 2009–2012

SISÄLLYS

Yrittäjäjärjestön tavoitteet kuntavaaleissa.....	3
Lukijalle	4
1 Yrittäjälähtöisyyttä kuntien toimintaan	5
2 Kuntien päähuomio palveluiden järjestämiseen	12
3 Pienet yritykset mukaan kuntien hankintoihin	18
4 Koulutuspolitiikan ja elinkeinopolitiikan yhteyttä vahvistettava.....	20
5 Infrastruktuurista ja ilmastosta huolehdittava.....	22
6 Vaikutusten arvioinnista arkipäivää	24
Yrittäjävaikuttajan tarkistuslista.....	26
Lisätiedon lähteitä	27

YRITTÄJÄJÄRJESTÖN TAVOITTEET KUNTAVAALEISSA

Yrittäjyys turvaa lähipalvelut. Menestyvät yritykset vahvistavat kuntien taloutta ja niiden kautta kuntapalvelut voidaan toteuttaa asukkaiden tarpeita vastaavasti.

- Elinkeinopoliitikan tärkeimmät kehittämistarpeet on tunnistettava kuntakohtaisesti ja tehtävä konkreettiset suunnitelmat toiminnan kehittämiseksi valtuustokausittain.
- Yrittäjien ja kunnan yhdessä valmisteleman elinkeinopoliittisen ohjelman toteutumista ja päivittämistarpeita on käsiteltävä vuosittain budjettimenettelyn yhteydessä.
- Kuntien on huolehdittava siitä, että seudullinen yhteistyö tuottaa lisäarvoa yritysten toiminnalle.
- Yritykset on valjastettava kuntapalveluiden tuotantoon. Näin turvataan kuntalaisten lähipalvelut ja luodaan yrittäjyydelle sekä kasvulle uusia mahdollisuuksia.
- Kuntien on korostettava palveluiden järjestämisrooliaan. Paras-hankkeen toimeenpanossa painopiste on oltava palvelurakenteiden uudistamisessa hallintorakenteiden sijaan.
- Palveluiden tuottamistapa ei saa olla itseisarvo. Yksityisten palveluyritysten luottamusta kuntapalveluiden markkinoiden toimivuuteen on vahvistettava.
- Kuntien on tunnettava oman palvelutuotannon ja ostopalveluiden kustannukset ja laatu. Tämä edellyttää palveluiden tuotteistamista ja kunnan eri roolien erottamista toisistaan.
- Palvelusetelien käyttöä on lisättävä, sillä palvelusetelin etuina ovat asiakaslähtöisyys ja markkinaehtoisuus.
- Kuntien ei tule harjoittaa yritysten kanssa kilpailevaa liiketoimintaa eikä perustaa uusia kunnallisia liikelaitoksia. Nykyisten liikelaitosten toiminnan vaikutukset markkinoiden toimivuuteen on selvitettävä.
- Hankintapolitiikkaa on ohjattava osana elinkeinopoliitiikkaa ja sen osaamiseen tulee panostaa. Pienillä ja keskiuurilla yrityksillä tulee olla tasavertainen mahdollisuus osallistua kuntien tarjouskilpailuihin.
- Koulutuspolitiikan ja elinkeinopoliitikan yhteyttä on vahvistettava. Yritys- ja oppilaitosyhteistyötä on lisättävä sekä yrittäjyysopetusta vahvistettava kaikilla koulutusasteilla. Koulutuspalveluita on kehitettävä ottamaan huomioon työperäisen maahanmuuton lisäämistarpeet.
- Ottamalla huomioon pienten yritysten tarpeet kaavoituksessa ja liikepaikkoja koskevassa päätöksenteossa turvataan lähipalveluiden hyvä saatavuus. Aktiivisella ilmasto- ja energiapolitiikalla edistetään alan yrittäjyyttä.
- Kuntien on tehtävä yritysvaikutusten arvioinnista arkipäivää. On kehitettävä toimivia käytäntöjä vaikutusarviointiin ja huolehdittava niiden noudattamisesta valmistelussa ja päätöksenteossa.

LUKIJALLE

Suomen Yrittäjien jäsenmäärä on valtakunnallisesti yli 100 000 yritystä. Yrittäjien paikallisyhdistykset edustavat liki puolta kaikista suomalaisista toimivista yrityksistä. Miltei puolet jäsenyrityksistä on työnantajia, eli yrittäjäjärjestö on Suomen suurin työnantajajärjestö.

Paikallisyhdistysten toimintaa tukee 21 aluejärjestöä ja valtakunnallinen keskusjärjestö. Verkosto kattaa koko maan ja kaikki kunnat. Verkostossa hyvät käytännöt ja mallit leviävät nopeasti ja tehokkaasti yritysten, kansalaisten ja kuntien yhteiseksi hyväksi.

Tämä ohjelma kertoo yrittäjien näkemyksen siitä, miten yrittäjälähtöisyyttä tulisi kunnissa toteuttaa ja millaisia molemminpuolisia hyötyjä kuntien ja yrittäjien tiiviillä yhteistyöllä voidaan saavuttaa.

A handwritten signature in black ink, which appears to read 'Jussi Järventaus'.

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

1 YRITTÄJÄLÄHTÖISYYTTÄ KUNTIEN TOIMINTAAN

Yrittäjyys turvaa lähipalvelut. Menestyvät yritykset vahvistavat kuntien taloutta ja niiden kautta kuntapalvelut voidaan toteuttaa asukkaiden tarpeita vastaavasti.

Yrittäjäjärjestön tavoitteena ovat mahdollisimman hyvät yrittämisen edellytykset. Tähän pyritään vaikuttamalla valtakunnallisiin päätöksentekijöihin, alueellisiin toimijoihin ja paikalliseen hallintoon, jotta yrittäjälähtöisyys saadaan yhteisen päätöksenteon päämääräksi.

Yrittäjälähtöinen päätöksenteko kannustaa perustamaan ja kasvattamaan yrityksiä, synnyttämään uusia työpaikkoja. Näin hyvinvointi kasvaa ja lähipalvelut voidaan turvata.

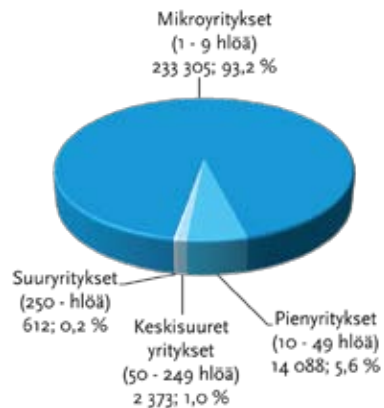
Yrittäjälähtöisyyttä tarvitaan kunnan kaikilla toimialoilla ja kaikessa toiminnassa. Yrittäjälähtöisyyttään kunta voi ilmentää hoitamalla omat perustehtävänsä tehokkaasti ja turvaamalla menestyksellisen yrittämisen edellytykset mm. toimivan terveydenhuollon, sujuvan liikenteen ja tarkoituksenmukaisen maankäytön avulla.

PAINOPISTE PIENYRITYKSIIN

Pienten ja keskiuurten yritysten osuus koko Suomen yrityskannasta 99,8 %. Suuria yrityksiä on koko maassa vain noin 600 eli 0,2 %. Työvoimasta yli 60 % työskentelee pienissä ja keskiuurissa yrityksissä, joiden suhteellinen osuus yksityisen sektorin työvoimasta on kasvanut voimakkaasti.

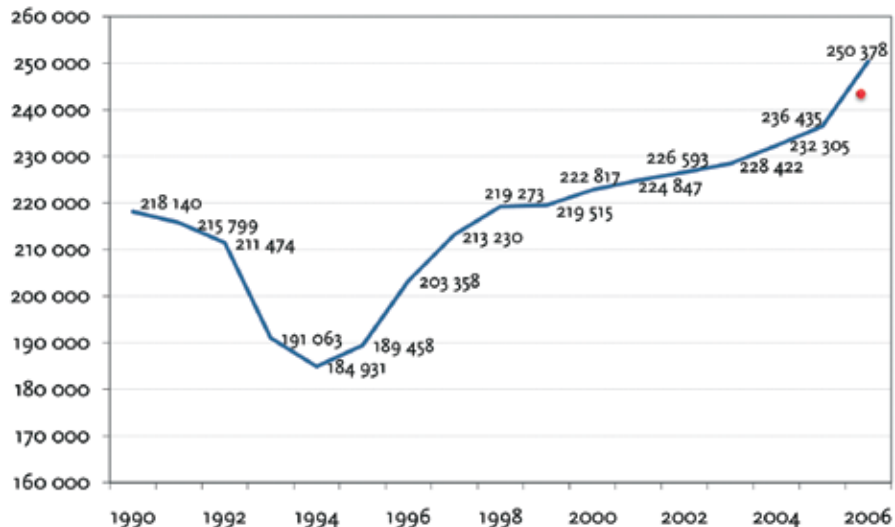
Pienten ja keskiuurten yritysten menestyminen vaikuttaa selkeästi myös kuntien menestykseen. Pienet yritykset ovat innovatiivisia, joustavia, tehokkaita ja sijaintipaikkaansa hyvin sitoutuneita, vastaavathan ne kuntalaisten lähipalveluiden tuotannosta. Siksi pk-yritysten toimintaedellytysten edistäminen on kaikkien kuntalaisten yhteinen etu.

Mikroyrityksiä ja pieniä yrityksiä on liki 99 % kaikista yrityksistä

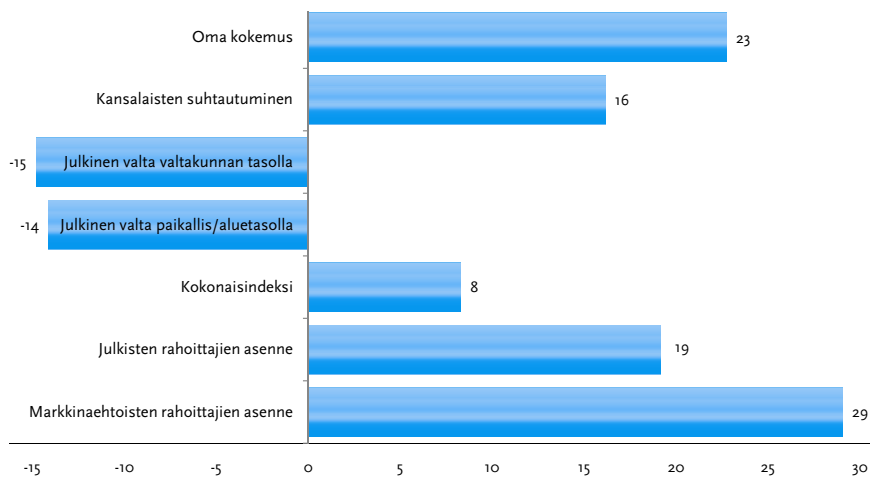
Kuva 1: Yritysten määrän jakautuminen kokoluokittain. Tilastokeskus.

Yrityksiä on enemmän kuin koskaan

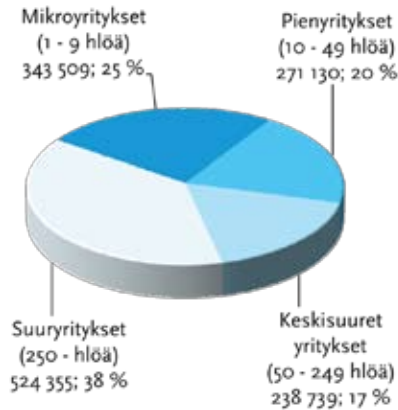
Kuva 2: Yritysten lukumäärän kehitys. Tilastokeskus.

Yrittäjyysilmapiirissä kriittisin alue on julkisen vallan toiminta

Kuva 3: Yrittäjyysilmapiiri. Pk-yritysbarometri, Suomen Yrittäjät ja Finnvera.

Pienten ja keskisuurten yritysten osuus yritysten työvoimasta on 62 %

Kuva 4: Yritysten henkilöstön jakautuminen kokoluokittain. Tilastokeskus.

Hyvä talouskehitys ja oikeansuuntainen politiikka ovat kasvattaneet yritysten määrän ennätyslukemiin. Suotuisan kehityksen jatkuminen kuitenkin edellyttää, että verotus on kannustavaa, lainsäädäntö selkeää ja hallinto tehokasta. Yrittäjyyden merkitys onkin tunnustettu valtakunnan politiikassa, ja hallitusohjelmat ovat olleet yrittäjyyden kannalta myönteisiä.

Myös kunnilta odotetaan pitkäjänteistä toimintaa yrittäjyyden edellytysten parantamiseksi. Monet tärkeät asiat – palvelurakenteet, kaa-voitus, liikenne, hankinnat, koulutus – ovat keskeisesti kuntien vastuulla. Omilla toimillaan kunnat vaikuttavat siihen, kuinka suotuisan ympäristön ne tarjoavat uusille yrityksille ja olemassa olevien yritysten kasvulle.

Pk-barometrissa välittyvä yrittäjien viesti päättäjille on selvä: rakentavaa yhteistyötä yrittäjien ja hallinnon välillä on edelleen lisättävä.

Yrittäjäjärjestö tarjoaa kunnille sen kanavan, jota pitkin yhteistyötä voidaan käytännössä syventää. Elinkeinoelämän paikalliset olosuhteet tunnetaan parhaiten oman kunnan yrityksissä, joiden edustajana paikallinen yrittäjähdistys toimii. Yhteistyön ansiosta kunnilla on mahdollisuus vastata asukkaidensa palveluodotuksiin.

KÄYTÄNNÖN TYÖKALUJA YHTEISTYÖHÖN

Suomen Yrittäjät on luonut kuntayhteistyön paikallisiin tarpeisiin soveltuvia käytännön työkaluja, koska samat visiot ja strategiat eivät toimi kaikissa kunnissa. Olennaista on tehdä rakentavaa yhteistyötä yrittäjyyden kehittämiseksi ja kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Elinkeinopolitiikan mittaristokyselyllä arvioidaan kuntien elinkeinopolitiikan tasoa ja löydetään yhteistyön tärkeimmät kehittämiskohteet. *Elinkeinopoliittisen ohjelman työkirja* puolestaan tukee käytännöllisesti elinkeinostrategioiden ja elinkeinopoliittisten ohjelmien laatimista.

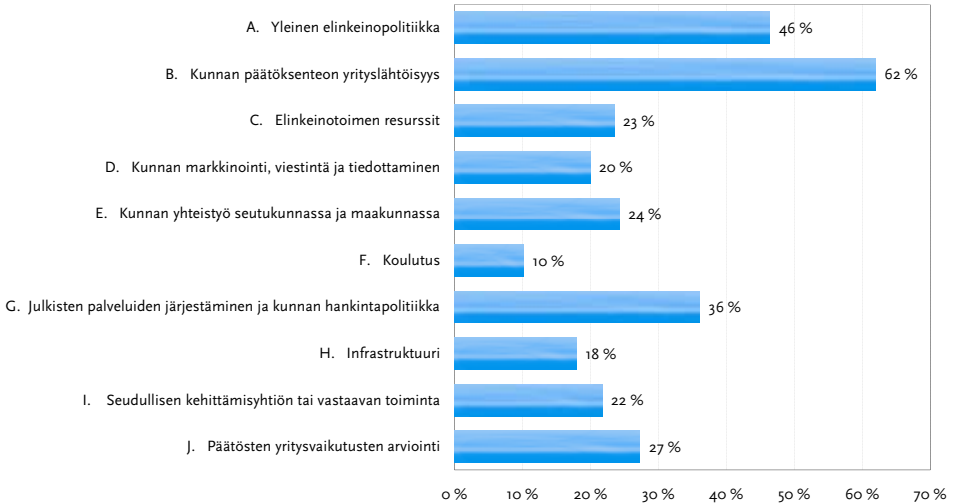
Tavoitteena on saada jokaiseen Suomen kuntaan ajantasainen, yrittäjien ja kunnan yhdessä laatima elinkeinopoliittinen ohjelma.

Yrittäjyydessä on suuria kuntakohtaisia eroja.

Kunta	Yritystä/1 000 asukasta
Merijärvi	25,2
Jämsänkoski	29,5
Muhos	30,7
Kuusankoski	30,8
Liminka	30,9
Yli-li	31,1
...	
Koko maa km.	47,4
...	
Kittilä	88,6
Närpiö	94,0
Velkua	97,2
Nauvo	104,5
Kustavi	119,8
Korsnäs	139,8

Taulukko 1: Yrityksiä suhteessa asukasmäärään. Tilastokeskus ja Suomen Yrittäjät.

Yrittäjyys turvaa lähipalvelut

Kuva 5: Kolme tärkeintä osa-aluetta. Päätöksenteon yrityslähtöisyys, yleinen elinkeinopolitiikka sekä julkisten palveluiden rakenteet ja hankintapolitiikka erottuvat selvästi tärkeämpinä kuin muut osa-alueet. Elinkeinoitaliikan mittaristo, Suomen Yrittäjät.

MITTARISTO KERTOO KEHITTÄMISKOHEET

Elinkeinoitaliikan tärkeimmät kehittämistarpeet on tunnistettava kuntakohtaisesti ja tehtävä konkreettiset suunnitelmat toiminnan kehittämiseksi valtuustokausittain.

Suomen Yrittäjät otti käyttöön kuntien elinkeinoitaliikan mittariston edellisten kuntavaalien alla vuonna 2004. Sen jälkeen mittaristokysely on toteutettu kahdesti – keväällä 2006 ja keväällä 2008.

Mittaristokyselyllä selvitetään Suomen Yrittäjien paikallisyhdistysten hallitusten jäsenten näkemys kunnan elinkeinoitaliikan keskeisistä sektoreista. Paikallisyhdistysten hallitukset vastaavat yrittäjäjärjestössä kuntayhteistyön käytännön toteutuksesta, mikä tekee mittaristosta erityisen tärkeän.

Kyselytulosten perusteella kuntien kyky toteuttaa käytännön elinkeinoitaliikkaa ja ottaa pienten yritysten tarpeet huomioon vaihtelee valtavasti. Asteikolla 0–100 pistettä kyselyn parhaat kunnat ovat saaneet yli 80 pistettä, kun huonoimmat kunnat ovat jääneet alle 20 pisteen.

Vastaajat arvioivat yritysten ja kuntien yleisen yhteistyön toimivaksi. Keskusteluyhteys on hyvä, mutta käytännön teot eivät ole riittäviä. Yrittäjien antama palaute on kriittisintä asiassa, joita pidetään yleisen elinkeinoitaliikan ohessa kaikkein tärkeimpinä. Näitä ovat kuntien päätöksenteon yritysälhtöisyys ja julkisten palveluiden rakenteet sekä hankinnat.

TYÖKIRJASTA VAUHTIA YHTEISTYÖLLE

Yrittäjien ja kunnan yhdessä valmisteleman elinkeinopoliittisen ohjelman toteutumista ja päivittämistarpeita on käsiteltävä vuosittain budjettimenettelyn yhteydessä.

Suomen Yrittäjien laatima Kunnan elinkeinopoliittisen ohjelman työkirja on ollut yhteistyön käytännön apuna vuodesta 2001. Työkirja tukee elinkeinopoliittisen ohjelman laadintaa kunnissa.

Kunnan elinkeinopoliitiikan tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittäminen on yksi valittavien uusien valtuustojen keskeisistä tehtävistä. Erityisen tärkeää on, että tavoitteiden asettamista valmistellaan yhdessä paikallisten yrittäjien kanssa ja niiden toteutumista sekä tarkistamistarpeita arvioidaan vuosittain. Elinkeinopoliitiikan tuloksellisuutta on lisäksi tarkasteltava vuosittaisessa budjettimenettelyssä.

SEUDULLINEN YHTEISTYÖ YHÄ TÄRKEÄÄ

Kuntien on huolehdittava siitä, että seudullinen yhteistyö tuottaa lisäarvoa yritysten toiminnalle.

Vaikka kuntarakenteet uudistuvat kovaa vauhtia, seudullisella yhteistyöllä on tärkeä merkitys yritystoiminnan kehittämisessä. Yleinen elinkeinopoliittinen yhteistyö, yrityspalveluiden järjestäminen, hankintatoimi, kaavoitus, liikennejärjestelyt, koulutuspolitiikka ja asuntopolitiikka ovat esimerkkejä sektoreista, jotka edellyttävät yhteistyötä.

Yritystoiminta ei tunne kuntarajoja, mutta kuntarajat voivat haitata yrittäjien toimintaa. Siksi yrittäjien ja seudullisten kehittämissyhtiöiden ja muiden tärkeiden elinkeinopoliitiikan toteuttajien tiivis yhteistyö on välttämätöntä. Samalla on huolehdittava siitä, että peruskuntien ja seutukuntien elinkeinopoliitiikan tavoitteet ja toiminta täydentävät toisiaan. ●

Työkirjan tarkoituksena ei ole esittää valmiita malleja tai ratkaisuja, mutta se helpottaa pureutumista käytännön elinkeinoasioiden teemoihin osana politiikkalinjausten valmistelua.

Yhteistyömallit ja -tahot

- kunta- ja seutukuntayhteistyö
- yhteydet maakunnan ja valtion hallintoon
- kansainvälinen yhteistyö
- yhteydet yrittäjiin, yrittäjävaltuutetuihin ja yrittäjäjärjestöihin sekä muu sidosryhmäyhteistyö

Yrittäjälähtöisyys

- tiedotus
- yrittäjyyskasvatus
- yritysilmasto
- kuntamarkkinointi

Käytännön toimenpiteet

- hanketyö ja projektit
- tontti- ja toimitilapolitiikka
- työvoiman saatavuus
- julkisten palveluiden rakenteet
- julkiset hankinnat
- elinkeinojen tukeminen
- elinkeinopolitiikan resurssit

Tuloksellisuuden seuranta

- suunnitelmien ja päätösten yritysvaikutusten arviointi

2 KUNTIEN PÄÄHUOMIO PALVELUIDEN JÄRJESTÄMISEEN

Yritykset on valjastettava kuntapalveluiden tuotantoon. Näin turvataan kuntalaisten lähipalvelut ja luodaan yrittäjyydelle sekä kasvulle uusia mahdollisuuksia.

PARAS-HANKKEESSA HUOMIO PALVELUIHIN

Kuntien on korostettava palveluiden järjestämisen rooliaan. Paras-hankkeen toimeenpanossa painopiste on oltava palvelurakenteiden uudistamisessa hallintorakenteiden sijaan.

Kuntasektorin toimintaympäristön muutos ja kuntatalouksien paineet johtivat kunta- ja palvelurakennehankkeen (ns. Paras-hanke) käynnistämiseen. Vuoden 2005 keväällä alkaneen kansallisen hankkeen tavoitteena on hyvinvointipalvelujen turvaaminen, kunta- ja alue-talouden vakauttaminen, julkisten palvelujen tuotannon tehostaminen sekä kansallisen kilpailukyyn parantaminen. Paras-hanke jatkuu ainakin vuoden 2012 loppuun asti.

Paras-hankkeen tavoitteet ovat kannatettavia, sillä ne merkitsevät sekä kuntarakenteiden että julkisten palvelujen tuotantotapojen uudistamista. Hanke on äärimmäisen tärkeä sekä kansalaisten palvelujen saatavuuden että yritystoiminnan edellytysten kannalta. Sen toimeenpano on tulevan vaalikauden keskeinen paikallisen elinkeinopolitiikan osa-alue.

Vapaaehtoiset kuntaliitokset ovat perustelutonta kuntien vastuulla olevien palveluiden järjestämiseksi. Kuntarakenteen uudistumisen

myötä vuonna 2013 Suomessa on 250–300 kuntaa – siis reilusti vähemmän kuin nyt. Jo ensi vuoden alussa määrä vähenee noin 65 kunnalla, ja koko vuoden yhdistymisissä on mukana miltei 100 kuntaa.

Paras-hankkeessa on tähän mennessä keskitytty hallintorakenteiden uudistamiseen palveluiden järjestämisen kustannuksella. Tämä käy ilmi Paras-hankkeesta annetusta väliraportista, jonka mukaan muodostettujen rakenteiden hyödyntäminen palveluiden kehittämiseksi on selkiintymätöntä. Suurin haaste on toteuttaa uudistus siten, että siitä muodostuu aidosti kuntalaisille tarjottujen palveluiden kehittämisen väline.

Kuntia yhdistämällä ja toimintaa tehostamalla on mahdollista saavuttaa huomattavia tehokkuusetuja. On kuitenkin pidettävä huoli siitä, etteivät julkiset monopolit vahvistu organisaatioiden kasvun kautta.

Paras-hankkeen avaamat mahdollisuudet uudistaa palvelurakenteita esimerkiksi tilaaja-tuottaja -malleilla ja palvelusetelien laajalla käyttämisellä on hyödynnettävä. Markkinaehtoisen palvelutuotannon lisääminen kannustaa nykyisiä yrityksiä kasvuun sekä luo edellytyksiä uusien yritysten synnylle.

KUNTAPALVELUIDEN MARKKINOILLA SIJAA LUOTTAMUKSEN VAHVISTAMISELLE

Palveluiden tuottamistapa ei saa olla itseisarvo. Yksityisten palveluyritysten luottamusta kunta- palveluiden markkinoiden toimivuuteen on vahvistettava.

Paras-hanke ei ole muuttanut palvelurakenteiden ydinkysymyksiä, kunnilla on edelleen tärkeimpien julkisten peruspalveluiden järjestämisvastuu. Niillä on pitkälti itsenäinen oikeus päättää, tuotetaanko palvelut itse vai hankitaanko ne ostopalveluina muilta kunnilta tai yksityisiltä palvelutuottajilta.

Kuntapalveluita ei tarvitse yksityistää, sillä niiden järjestämisvastuu säilyy kunnilla ja rahoitusvastuu julkisella sektorilla. Olennaista on, kuinka yksityisiä palveluyrityksiä hyödynnetään osana julkista palvelujärjestelmää. Yksityistäminen merkitsisi julkisen sektorin vetäytymistä sekä palveluiden järjestämisestä että niiden rahoittamisesta. Tämä ei ole toivottavaa, vaikka täysin markkinalähtöisille palveluillekin täytyy luoda kehittymisen edellytyksiä.

Kuntapalveluiden markkinaehtoisuuden lisääminen on yksi tapa tehostaa palveluiden

tuotantoa ja parantaa niiden laatua. Siksi kunnissa on käytävä avointa ja ennakkoluulotonta keskustelua yksityisistä palvelutuotantovaihtoehdoista. Palvelun tuottamista ei saa olla itseisarvo, vaan päämääränä tulee olla kuntalaisille tarjottavien palveluiden saatavuus, kustannustehokkuus ja korkealaatuisuus tuottajasta riippumatta.

Varautuminen tuleviin palvelutarpeisiin edellyttää pidemmän aikavälin tavoitteiden asettamista kaikissa kunnissa. Kuntasektorin työntekijöiden eläköitymiskehitys antaa mahdollisuuden toteuttaa palvelut uudenlaisilla konsepteilla ilman uhkaa nykyisen henkilökunnan irtisanomisista. Tuleva vaali-

kausi viitoittaa keskeisesti kuntien palvelurakenteiden suuntaa.

Tällä hetkellä kunnat eivät täysin nauti yrittäjien luottamusta palvelumarkkinoiden kehittäjinä. Syynä ovat eri toimialojen, kuten jätehuollon sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden, käytännön ongelmat. Luottamuksen puute johtaa siihen, että yritykset eivät voi investoida kuntapalveluiden kehittämiseen riittävästi, mikä viime kädessä koituu kuntalaisten vahingoksi.

”Tällä hetkellä kunnat eivät täysin nauti yrittäjien luottamusta palvelumarkkinoiden kehittäjinä.”

PALVELUIDEN LAATU JA KUSTANNUKSET LÄPINÄKYVIKSI

Kuntien on tunnettava oman palvelutuotannon ja ostopalveluiden kustannukset ja laatu. Tämä edellyttää palveluiden tuotteistamista ja kunnan eri roolien erottamista toisistaan.

Kuntien on haettava itselleen sopivimmat tavat palveluiden järjestämiseen mm. kokonsa, sijaintinsa ja asukkaiden ikärakenteen perusteella. Oman tuotannon ja ostopalveluiden kustannukset ja laatu on kuitenkin aina tunnettava, muuten päätökset palveluista perustuvat tunteisiin, eivät tietoihin.

Päätöksenteko palvelujärjestelmistä on poliittista, mutta poliittisen päätöksenteon on pohjauduttava tietoihin eri ratkaisujen vaikutuksista. Näin vältetään ongelmat, jotka liittyvät yksityisen sektorin, kolmannen sektorin ja kunnan oman tuotannon aseman epätasarvoisuuteen.

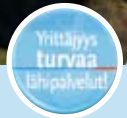
Tuotteistamalla palvelut kunnat pystyvät vertailemaan eri vaihtoehtoja paremmin. Samalla palveluiden järjestämisen, rahoittamisen, tilaamisen, tuottamisen ja valvomisen roolit pystytään pitämään nykyistä selvemmin erillään. Myös yritykset ja palveluita käyttävät kuntalaiset saavat parempaa tietoa tuotteistetuista palveluista.

PALVELUSETELIT ASIAKASLÄHTÖISIÄ

Palveluseleiden käyttöä on lisättävä, sillä palvelusetelin etuina ovat asiakaslähtöisyys ja markkinaehtoisuus.

Palvelusetelijärjestelmässä asiakkaat tekevät valinnan palveluntuottajasta, mikä tekee palveluseleistä markkinaehtoisien tavan järjestää palvelut. Asiakkaiden valintaan perustuva toimintatapa varmistaa sen, että kustannukset pysyvät kohtuullisina ja palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeita.

Palveluita tuottavien yritysten kannalta riski yhden tilaajan varassa toimimisesta pienee, sillä tuottajan valitsevat suoraan palveluiden käyttäjät. Palvelusetelien käyttöönotto on kunnille yksi varteenotettava palveluiden järjestämisvaihtoehtona, josta kaikki osapuolet hyötyvät.

Kuntien on haettava vaihtoehtoja palveluiden järjestämiseen

- on keskityttävä palvelujen järjestämiseen niiden tuottamisen sijasta
- on arvioitava palvelujen tarve pitkälle tulevaisuuteen ja tehtävä sitovat strategiset linjaukset siitä, mitkä palvelut tuotetaan itse ja mitkä hankitaan ulkopuolelta
- on lisättävä kansalaisten mahdollisuuksia valita palvelujen tuottajat palveluseteli-järjestelmiä hyödyntämällä
- on otettava käyttöön tilaaja-tuottaja-malleja, joilla palvelujen tuotanto erotetaan järjestämisvastuusta
- on tuotteistettava palvelut ja laskettava niiden todelliset tuotantokustannukset
- on luotava strategiamalleja palveluiden kehittämiseksi yhdessä yritysten kanssa ja yksityisen palvelutuotannon mahdollisuuksien hyödyntämiseksi
- on hyödynnettävä yrityksiä nykyistä huomattavasti laajemmin kuntien järjestämisvastuulla olevien palvelujen tuotannossa
- on käytävä strategista keskustelua paikallisen yritys- ja elinkeinoelämän kanssa toimintojen ja markkinoiden kehittämisestä

KUNTIEN PITÄDYTTÄVÄ ROOLISSAAN

Kuntien ei tule harjoittaa yritysten kanssa kilpailevaa liiketoimintaa eikä perustaa uusia kunnallisia liikelaitoksia. Nykyisten liikelaitosten toiminnan vaikutukset markkinoiden toimivuuteen on selvitettävä.

On hyvä, että kunnat tehostavat toimintaansa, kunhan se ei merkitse yritysten kanssa kilpailevaa elinkeinotoimintaa. Julkisen sektorin harjoittama elinkeinotoiminta aiheuttaa markkinahäiriöitä ja hämärtää julkisen sektorin perustehtävää.

Suomen Yrittäjät selvitti viime vuonna erikseen julkisen sektorin harjoittamaa liiketoimintaa. Selvityksen mukaan kilpailuhaittoja syntyy muun muassa julkisesta tuesta, toiminnanharjoittajien suojatusta asemasta, alhaisista tuottovaatimuksista ja ristiinsubventioista. Tästä aiheutuu hintamielikuvan hämärtymistä sekä markkinoille tulon ja kasvun esteitä.

Euroopan komissio on äskettäin todennut valtion liikelaitosten toimintaan liittyvän markkinoita vääristäviä piirteitä veroetujen ja konkurssikelvottomuuden muodossa. Samat ongelmat ilmenevät korostetusti kunnallisissa

liikelaitoksissa, joiden sääntely on kevyempää kuin valtion liikelaitosten sääntely.

Kuntien liikelaitoksilla on suuri merkitys aluetalouksien toimivuudelle. Vuonna 2006 kuntasektorilla toimi 150 liikelaitosta, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli lähes kolme miljardia euroa. Kuntien harjoittama elinkeinotoiminta onkin lisääntynyt ja samalla kunnallisen henkilöstön määrä on kasvanut huolestuttavasti. Kehitys uhkaa markkinoiden toimivuuden ohessa yksityisen sektorin työvoiman saantia. Tällainen tie ei ole kestävä.

Vaikka kaikki kuntien liikelaitokset eivät kilpaile yritysten kanssa samoilla markkinoilla, osa on suorassa kilpailutilanteessa yksityisen elinkeinotoiminnan kanssa. Liikelaitokset ovat tyypillisesti harjoittaneet muun muassa satamatoimintaa ja energiantuotantoa. Vi-

ime aikoina liikelaitoksia on tullut myös uusille toimialoille, kuten sosiaali- ja terveystalouteen, taloushallintoon, pelastustoimeen ja jätehuoltoon.

Yritysten toimintaympäristön vakaa ja ennustettava kehitys edellyttää, että liikelaitosten toiminnan perusteet arvioidaan kunnissa

”Yhtiömuotoinen toiminta on läpinäkyvämpää kuin liikelaitosten toiminta.”

uudelleen ja niiden toiminnan sääntely saate-
taan kestäväälle pohjalle.

Veroetujen ja konkurssikelvottomuuden lisäksi markkinoita voi vääristää tapa, jolla liikelaitosten aloittava tase muodostuu. Aloittavasta taseesta tulisi aina hankkia ulkopuolinen objektiivinen arvio ennen liikelaitoksen perustamista, jotta kilpailuhäiriöt voitaisiin välttää. Myös kuntien hankinnoissa on ongelmia silloin, kun liikelaitokset osallistuvat yritysten kanssa kilpailevaan palvelutuotantoon.

Ennen sääntelypuitteiden uudistamista uusien kunnallisten liikelaitosten perustamisista on pidättäydyttävä. Kuntien on lisättävä markkinatuntemustaan ja käsiteltävä kysymys nykyisten liikelaitostensa toiminnan vaikutuksista yritysten toimintaan ja markkinoiden toimivuuteen.

Yhtiömuotoinen toiminta on läpinäkyvämpää kuin liikelaitosten toiminta. Liikelaitosten yhtiöittäminen ei kuitenkaan poista kaikkia ongelmia, jotka aiheutuvat julkisen sektorin osallistumisesta markkinoille. Yhtiöiden toimissa poliittisessa ohjauksessa syntyy liian helposti tilanteita, joissa markkinatalouden pelisääntöjä ei noudateta. ●

3 PIENET YRITYKSET MUKAAN KUNTIEN HANKINTOIHIN

Hankintapolitiikkaa on ohjattava osana elinkeinopolitiikkaa ja sen osaamiseen tulee panostaa. Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä tulee olla tasavertainen mahdollisuus osallistua kuntien tarjouskilpailuihin.

KILPAILUTTAMISOSAAMISEEN PANOSTETTAVA

Suomen bruttokansantuotteesta käytetään yli 15 prosenttia julkisiin hankintoihin, joiden arvo on yli 20 miljardia euroa vuosittain. Kuntien menoista erittäin suuri osa syntyy juuri hankinnoista.

Kesällä 2007 voimaan tullut uusi hankintalaki muutti hankintasääntelyä muutamalla merkittäväällä tavalla. Hankintalainsäädännön soveltamiselle asetettiin alarajat: tavanomaisissa tavara- ja palveluhankinnoissa alaraja on 15 000 euroa, rakennusurakoissa 100 000 euroa ja sosiaali- ja terveystaloudellisuudessa 50 000 euroa. Lisäksi laajennettiin ilmoitusvelvollisuutta hankinnoissa, joita laki koskee.

Julkisten palvelujen ja kuntien hankintojen järjestäminen tehokkaasti ja laadukkaasti on kuntalaisten, kuntien ja yritysten etu. Osaavat ostajat toimivat siten, että kunta ja kuntalaiset saavat parhaat mahdolliset tavarat ja palvelut parhaalla mahdollisella hinnalla. Yrittäjät puolestaan saavat

avoimet ja hyvät mahdollisuudet kilpailla kuntasektorin ostoista.

Tavara- ja palveluostot vaativat erilaisista osaamista. Palveluhankinnoissa on tavaraostojakin tärkeämpää, että laadulle annetaan riittävästi painoa tarjousten valintakriteerinä. Kun laatukriteerit asetetaan, on otettava huomioon ne edut, joita tavaroiden ja palveluiden hankkiminen läheltä tarjoaa. Pyrkimyksenä on oltava kokonaistaloudellisesti edullisimmat hankinnat.

Pienet yritykset menestyvät tarjouskilpailuissa, jos ostoja ei tehdä liian suurina kokonaisuuksina. Jos hankinnoissa pyritään yksisilmäisesti mittakaavaetuihin ja pudotetaan tietoisesti toimitajamäärää, markkinat keskittyvät, vaihtoehdot vähenevät ja

hinnat nousevat. On osattava hyödyntää pienien yritysten tarjontaa sallimalla laajasti osa- ja yhteistarjousten tekeminen.

Kuntien hankintaosaamisessa on edelleen

”Pienhankinnat on tarkoituksenmukaista toteuttaa kevyellä byrokratialla, mutta mahdollisimman avoimesti kilpailuttamalla.”

Yrittäjyys turvaa lähipalvelut

Paikallista vuoropuhelua ja viestintää tarvitaan

- hankintapolitiikasta
- hankintapolitiikan ja elinkeinopolitiikan vuorovaikutuksesta
- tavoista parantaa osapuolten hankintaosaamista
- hankintojen vaikutuksista markkinoiden toimivuuteen
- pienten yritysten kyvystä osallistua tarjousten tekemiseen
- hankintojen laatukriteereistä

puutteita, vaikka oikeansuuntaisiin kehittämissuunniin onkin ryhdytty. Tilaajien ja toimittajien on tunnettava toistensa tarpeet ja mahdollisuudet hyvin, siksi myös yritysten on hallittava julkisten hankintojen menettelyt paremmin.

LAKI OHJAA HANKINTATOIMIA

Merkittävistä muutoksista huolimatta hankintalainsäädännön peruseriaatteen ovat edelleen samat kuin aiemmin. Lähtökohta on, että kaikki hankinnat on kilpailutettava. Hankinnoissa noudatettavat periaatteet ovat menettelyn avoimuus ja objektiivisuus sekä tarjoajien tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu.

Kuntakohtaiselle elinkeinopolitiikalle on selvä tarve hankintoja valmisteltaessa ja toteutettaessa. Tarvitaan tehokasta ja tarkoituksenmukaista, kunnan omista tarpeista lähtevää elinkeinopolitiikkaa ohjaamaan myös hankintatointa.

Kunnat voivatkin vaikuttaa olennaisesti paikallisten yritysten mahdollisuuksiin osallistua

ja menestyä tarjouskilpailuissa. Sitä kautta vaikutetaan koko kunnan elinkeinorakenteeseen ja kykyyn huolehtia kansalaisten palveluista. Kuntien on huolehdittava myös siitä, että kuntien hankintarenkaat ja muu yhteistyö eivät heikennä pienten yritysten asemaa hankintojen toteutuksesta.

PIENHANKINNATKIN KILPAILUTETTAVA

Pienet ostot on rajattu julkisia hankintoja koskevan lain soveltamisen ulkopuolelle. Kunnat voivat sen vuoksi toteuttaa pienhankinnat vapaamuotoisemmin kuin laissa säännellyt ostot.

Pienhankinnat on tarkoituksenmukaista toteuttaa kevyellä byrokratialla, mutta mahdollisimman avoimesti kilpailuttamalla. Paikalliset yritykset voivat olla erityisen varteenotettava vaihtoehto pienhankintojen toteutuksessa. ●

4 KOULUTUSPOLITIIKAN JA ELINKEINOPOLIITIIKAN YHTEYTTÄ VAHVISTETTAVA

Koulutuspolitiikan ja elinkeinopolitiikan yhteyttä on vahvistettava. Yritys- ja oppilaitosyhteistyötä on lisättävä sekä yrittäjyysopetusta vahvistettava kaikilla koulutusasteilla. Koulutuspalveluita on kehitettävä ottamaan huomioon työperäisen maahanmuuton lisäämistarpeet.

OSAAMISEN KEHITTÄMISTARPEISIIN VASTATTAVA

Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus on yritystoiminnan tämän hetken suurimpia haasteita. Ammattiosaajien saatavuuteen voidaan vaikuttaa muun muassa lisäämällä ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuutta, edistämällä työvoiman liikkumista, kehittämällä työnvälitystoimintaa ja tehostamalla koulutusta.

Osaamisen vahvistaminen on keskeinen keino lisätä yritysten kilpailukykyä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä koulutustarpeiden ennakointiin, oppilaitosten työelämäyhteyksiin ja yritysedustukseen oppilaitosten hallinnossa. Lisäksi on turvattava yrityksille tarjottavan koulutuksen saatavuus, saavutettavuus ja korkea laatu.

Työperäinen maahanmuutto on yksi keino turvata työvoiman saatavuutta. Maahanmuuton lisääntyminen aiheuttaa tarpeen kehittää koulutuspalveluita, jotta maahanmuuttajien työelämävalmiudet ovat mahdollisimman hyvät.

”Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus on yritystoiminnan tämän hetken suurimpia haasteita.”

YRITTÄJYYSOPETUSTA VAHVISTETTAVA

Yrittäjyysopetus ja -kasvatus ovat yrittäjien kuntayhteistyön ydinalueita. Koulutukseen liittyvässä yhteistyössä kuntien on osaltaan huolehdittava suotuisasta yrittäjyysilmapiiristä, opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksista ja yritysten sukupolvenvaihdosten onnistumisesta.

Yrittäjyyttä koskevan koulutuksen kehittäminen sisältyy valtakunnalliseen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Valtakunnan tasolla tehtyjen linjausten ohessa koulujen ja kuntien elinkeinotoimen yhteistyöhön on kiinnitettävä aikaisempaa enemmän huomiota. Yrittäjyys kuuluu jo sekä peruskoulun että lukion opetussuunnitelmien perusteisiin.

Kaikilla koulutuksen asteilla on ryhdytty antamaan yrittäjyysopetusta. Ammatillisessa koulutuksessa yrittäjyys on sisällytetty tutkintoihin jo aiemmin, nyt myös useat ammattikorkeakoulut ovat ottaneet yrittäjyysopetuksen pakollisena osana tutkintoihinsa. Alkanutta toimintaa on edelleen vahvistettava. ●

Yrittäjyys turvaa lähipalvelut

Osaamisen kehittämiseen on panostettava

- oppilaitosten työelämäyhteyksien on vastattava pienten yritysten käytännön tarpeita
- koulutustarpeiden paikalliseen ja alueelliseen ennakointiin on kehitettävä työkaluja
- yrittäjien edustusta oppilaitosten hallinnossa on lisättävä
- työperäisen maahanmuuton lisääntymisestä aiheutuvat tarpeet on otettava huomioon koulutuspalveluissa

Yrittäjyysopetusta tulee edelleen vahvistaa

- yrittäjyyskasvatus ja -opetus on nähtävä osana elinkeinopolitiikkaa
- yrittäjyysopetuksen ja yrittäjyyskasvatuksen resurssit on lisättävä kaikilla koulutusasteilla
- opettajien edellytyksiä osallistua yrittäjyyskasvatusta koskevaan täydennyskoulutukseen on lisättävä
- yrittäjien asiantuntemusta on hyödynnettävä oppilaitoksissa

5 INFRASTRUKTUURISTA JA ILMASTOSTA HUOLEHDITTAVA

Ottamalla huomioon pienten yritysten tarpeet kaavoituksessa ja liikepaikkoja koskevassa päätöksenteossa turvataan lähipalveluiden hyvä saatavuus. Aktiivisella ilmasto- ja energiapolitiikalla edistetään alan yrittäjyyttä.

Kuntien ylläpitämä infrastruktuuri vaikuttaa yritystoiminnan sijoittumiseen ja kehittämisedellytyksiin. Kaavoitus, liikennejärjestelyt, katujen hoito ja kunnossapito sekä rakentaminen ovat toimintoja, joilla on huolehdittava yritysten tarpeista.

Taajamien elinvoimaisuus ja viihtyisyys edellyttävät, että kaavoitusratkaisut ja liikepaikkoja koskeva päätöksenteko ovat tasapuolisia. Pienten yritysten tarpeet huomioimalla voidaan turvata kaupan ja muiden lähipalveluiden hyvä saatavuus kaikille kuntalaisille. Oikeansuuntaiset kaavoitusratkaisut vaikuttavat myös liikennemääriin kunnissa ja kytkeytyvät näin ajankohtaiseen ilmastokysymykseen.

Ilmastosta huolehtiminen on yhteinen asiamme. Kunnissa tuleekin linjata ilmastopoliittiset toimenpiteet mukaan lukien yhdyskuntarakenteen kehittäminen. Aktiivisella otteella kunnat voivat edistää ympäristöalan yrittäjyyttä ja samalla huolehtia siitä, ettei ilmasto- ja energiapolitiikan toteutuksesta aiheudu yrityksille kohtuuttomia kustannuksia. ●

6 VAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA ARKIPÄIVÄÄ

Kuntien on tehtävä yritysvaikutusten arvioinnista arkipäivää. On kehitettävä toimivia käytäntöjä vaikutusarviointiin ja huolehdittava niiden noudattamisesta valmistelussa ja päätöksenteossa.

Päätöksenteon yritysvaikutusten arviointiin on perustellusti alettu kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. On ymmärretty, että tuloksellinen politiikka edellyttää vaikutusten etukäteisarviointia ja toteutuvien vaikutusten seuranta. Asia on keskeisesti esillä muun muassa nykyisen hallituksen ohjelmassa.

Suomen Yrittäjät on selvittänyt erikseen kaavoitukseen liittyviä kytkentöjä kuntien päätöksenteossa ja vaatinut, että kaavoituksen ja maankäytön ratkaisujen kilpailuvaikutusten arviointia on tehostettava. Asia on tärkeä, sillä kaavoituspäätökset vaikuttavat liikepaikkojen sijoittumiseen ja kilpailun toimivuuteen markkinoilla.

Kuntien päätöksenteon vaikutusten arvioinnista ei toistaiseksi ole ohjeita eikä määräyksiä. On kuitenkin välttämätöntä, että vaikutusarviointiin kiinnitetään huomiota valtion päätöksenteon lisäksi kunnissakin. Yritysvaikutusten arvioinnista on tehtävä arkipäivää.

Mitä aikaisemmassa vaiheessa valmistelua päätöksenteon vaihtoehtoihin ja vaikutuksiin kiinnitetään huomiota, sitä paremmin kuntalaisten ja yritysten tarpeet tulevat otetuik-

si huomioon. Vaikutusarvioinnin kehittäminen edellyttää aina onnistuakseen kuntien virkamiesjohdon ja luottamuselinten tukea. Asiaan on syytä kiinnittää huomiota elinkeinostrategioita linjattaessa.

On tärkeätä, että kunnissa luodaan ja otetaan käyttöön toimivia malleja, joilla päätösten vaikutuksia voidaan arvioida osana normaalia valmisteluprosessia. Kun saadaan hyviä käytäntöjä etukäteisarviointiin, helpotetaan samalla päätösten todellisten vaikutusten seuranta.

Oikeansuuntaisen kuntatason esimerkin tarjoaa Karstulan kunta Keski-Suomessa. Kunnassa on tehty päätös, jonka mukaan valtuuston päätettäviksi tulevien asioiden yritysvaikutukset on arvioidava numeerisesti asteikolla

yhdestä kuuteen. Jos vaikutukset ovat kielteisiä, on perusteltava erikseen, miksi päätös kuitenkin tehdään. Lisäksi on selvitettävä, miten kielteisiä vaikutuksia voidaan vähentää. ●

”On ymmärretty, että tuloksellinen politiikka edellyttää vaikutusten etukäteisarviointia ja toteutuvien vaikutusten seuranta.”

Vaikutusten etukäteisarvioinnin kehikko

- määritellään päätökset, joiden osalta arviointi on suoritettava
- määritellään vastuu arvioinnin suorittamisesta ja sen toteutustavat
- vaikutusten arviointi suoritetaan käytännössä siten, että arvioidaan ainakin
  - yritykset, joita valmisteltava päätös koskee suoraan tai välillisesti
  - päätöksen merkittävimmät vaikutukset
  - euromääräiset vaikutukset, mikäli mahdollista ja/tai arvio päätöksen vaikutuksista yritysten toimintaedellytyksiin
  - vaihtoehdot, jos arvioidut vaikutukset ovat kielteisiä

YRITTÄJÄVAIKUTTAJAN TARKISTUSLISTA

Yrittäjävaikuttajan on syytä seurata tavoitteiden muuttumista käytännön teoksi. Kysymykset tukevat yhteistyön toteuttamista yrittäjälähtöisesti – lähipalvelut turvaten.

- Onko kunnassa elinkeinopoliittinen ohjelma?
- Onko päivityksistä huolehdittu?
- Onko laatisessa tehty yhteistyötä yrittäjien kanssa?
- Edellyttääkö kunta aktiivisesti, että seutuyhteistyö parantaa yritysten toimintamahdollisuuksia?
- Onko kunta laatinut palvelustrategian ja määritellyt, kuinka eri palvelutuotantovaihtoehtoja hyödynnetään?
- Onko yksityisen palvelutuotannon lisäämiseksi asetettu tavoitteita?
- Onko kunta ottanut käyttöön palveluseteliratkaisuja?
- Onko kunnalla liikelaitoksia tai yhtiöitä? Jos on, onko niiden toiminnan vaikutukset yrityksiin arvioitu?
- Onko huolehdittu siitä, että pienet yritykset voivat osallistua kunnan hankintoihin?
- Onko yritysten ja oppilaitosten yhteistyö hyvää?
- Annetaanko yrittäjyyskasvatusta ja -opetusta riittävästi?
- Onko päätöksenteon vaikutusten arvioinnista huolehdittu?

LISÄTIEDON LÄHTEITÄ

YRITYSTILASTOJA JA -TIETOJA

- Elinkeinpolitiikan mittaristo, kevät 2008, Suomen Yrittäjät
- Julkisen sektorin elinkeinotoiminta -selvitys, 2007, Suomen Yrittäjät
- Kunnan elinkeinopoliittisen ohjelman työkirja, 2005, Suomen Yrittäjät
- Pk-yritysbarometri, Finnvera Oyj ja Suomen Yrittäjät, 2008
- Suomen Yrittäjien ilmasto- ja energiapolitiikan linjauksia, 2007
- Suomen Yrittäjien linjaukset alueiden kehittämiseksi, 2008
- Yrittäjyystilastoja, Tilastokeskus
- www.yrittajat.fi/kuntavaalit2008

JULKISET HANKINNAT

- www.tem.fi
- www.hankinnat.fi
- www.hankintailmoitukset.fi

PARAS-HANKE

- www.vm.fi

KUNTAVAALITIEDOUTTA

- www.kunnat.net

Julkaisija

Suomen Yrittäjät

Suomen Yrittäjät

Mannerheimintie 76 A

00250 Helsinki

puhelin (09) 229 221

faksi (09) 2292 2980

toimisto@yrittajat.fi

www.yrittajat.fi